

Повідомлення

ТВОРЧА ГРАНЬ ТАЛАНТУ — ПИСАНКАРСТВО (ДО ЮВІЛЕЮ ОЛЕНИ ІВАНІВНИ НИКОРАК)

Оксана ШПАК

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9719-4432>

кандидатка мистецтвознавства,

старша наукова співробітниця,

Інститут народознавства Національної академії наук України,

відділ народного мистецтва,

Львів-центр, проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна

e-mail: shpak.oksana@gmail.com

Олена Іванівна Никорак відома в Україні й за кордоном як авторитетна дослідниця народної культури, насамперед — традиційного ткацтва, вишивки, вбрання, інших видів декоративного мистецтва.

Серед багатьох талантів, якими Бог щедро наділив Олену Іванівну, варто згадати писанкарство. Джерела натхнення улюбленого писанкового розпису у творчій біографії Ювілярки закорінені у ранньому дитинстві. Олена Іванівна родом зі села Космач Косівського району Івано-Франківської області — відомого осередку писанкарства, вишивки, художнього ткацтва та інших видів народного декоративно-ужиткового мистецтва. Розпис писанок, як і вишивка, килимарство, ліжникарство, плетіння, належали до її родинних традицій. Так, Настуня Никорак (бабуся по татовій лінії) та її доньки Ксенія Боб'як і Марія Никорак вважалися одними з найкращих космацьких писанкарок [1, с. 1044]. Їхні твори зберігаються у музеях Коломиї, Львова та багатьох приватних збірках.

Важливу роль у становленні писанкової майстерності Олени Никорак відіграли вроджена схильність помічати красу навколишнього світу і здобута нею професійна художня освіта (ЛУПМ, 1968; ЛДІПДМ, 1977)¹. Унікальною можливістю для плідного розвитку мистецьких обдарувань був тісний зв'язок з Гуцульським краєм, рідним Космачем, де традиція писанкарства не переривалася навіть у похмурий період панування атеїстичного радянського устрою. Споконвіків вільнолюбні гуцули перед Великоднем писали писанки, пекли і посвячували паски, молилися у церкві й удома. І викоринити місцеві традиції, на щастя, не вдалося навіть жорстокому тоталітарному режимові. Тому щороку, під час приготування до Великодніх свят, Олена Іванівна, чи то у батьківській хаті в Космачі, чи то у міській квартирі, чи майстерні у Львові — бралася до сакрального дійства: розігрівала віск і виводила геометричні, рослинні, зооморфні мотиви на гладкій поверхні білого яйця, опускала почергово у розчин барвників, очищувала від воску, — і народжувалося писанкове диво.

¹ ЛУПМ — Львівське училище прикладного мистецтва (тепер — КЗЛОР «Львівський фаховий коледж декоративного та ужиткового мистецтва імені Івана Труша»); ЛДІПДМ — Львівський інститут прикладного і декоративного мистецтва (тепер — Львівська національна академія мистецтв).

Іл. 1. Никорак О. Писанка «Церква». Восковий розпис по курячому яйці. 1982

Іл. 3. Никорак О. Писанка «Хрест з сонечками». Восковий розпис по курячому яйці. 1989

Іл. 2. Никорак О. Писанка «Олень». Восковий розпис по курячому яйці. 1986

Іл. 4. Никорак О. Писанка «Коники». Восковий розпис по курячому яйці. 1993

Систематично займатися писанковим розписом дослідниця і художниця почала з 1980-х рр. [2]. Це був час великих змін, коли поступово відроджувалася українська духовність, зросло зацікавлення національною історією, культурою. У другій половині 1980-х рр. Олена Никорак проводила майстер-класи з писанкарства для національно свідомої молоді у «Товаристві Лева» у Львові [1, с. 1057]. Створила декілька сотень авторських писанок, в яких їй вдалося виважено і з мистецьким сма-

ком поєднати традиційні космацькі мотиви, теплий сонячний колорит з професійним володінням композицією, творчою інтерпретацією природних форм, витонченою технікою воскового розпису. Ці мініатюрні шедеври художниця щиро дарувала друзям, колегам, знайомим... Нині авторські писанки Олени Никорак зберігаються в музеях і приватних збірках в Україні й за кордоном (у Польщі, Словаччині, Німеччині, Італії, Франції, США, Канаді, Бразилії, Австралії).

Іл. 5. Никорак О. Писанка «Княгинькові з рибкою». Восковий розпис по курячому яйці. 1994

Спираючись на традицію свого регіону, майстриня писанкового розпису Олена Никорак виважено використовує дрібні геометричні мотиви у поєднанні зі стилізованими рослинними та зооморфними формами, мотивами космацької вишивки і ткацтва. Глибоке знання народного мистецтва Гуцульщини дозволило художниці широко залучити традиційні елементи і мотиви, притаманні для писанок і вишивки Космача: «безконечник», «хрест», «княгинькове» («княгинькове»), «ріцькі», «вічка», «сонечко», «грабельки», «деревце», «раховане», «церковця», «олень», «коник», «баранчик», «пташка», «рибка» і, разом з тим, — збагатити традицію власним творчим внеском (створення авторських композиційних схем писанок, нова інтерпретація мотивів, вишуканий рисунок фігуративних зображень — улюблених «оленів», «коників», «пташок», «рибок»). Для писанкового розпису Олени Никорак характерна жива й емоцій-

Іл. 6. Никорак О. Писанка «Пташки». Восковий розпис по курячому яйці. 1998

на біла лінія контурів, динамічність зооморфних образів, а в колориті — гармонійний баланс жовтого, оранжевого, червоного, зеленого, темно-вишневого і глибоко чорного. Попри тонке відчуття традиційного, серед писанок художниці не знайдемо двох зовсім однакових, адже творчий підхід спонукає щораз до пошуку нових композицій, графічних і кольорних варіантів. Створені з любов'ю до рідного краю і до народного мистецтва писанки Олени Никорак несуть у собі особливий емоційний заряд, а її творчий доробок у цій галузі, безперечно, заслуговує на глибше дослідження.

1. Шпак О. Праця на благо українського мистецтвознавства (До ювілею Олени Іванівни Никорак). Народознавчі зошити. 2018. № 5 (143). С. 1039—1061.
2. Горинь Г. Олена Іванівна Никорак. URL: <https://esu.com.ua/article—72219> (дата звернення: 28.05.2023).

Рецензії

МІФІЧНІ ДЕРЕВА: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ КОМПЕНДИУМ

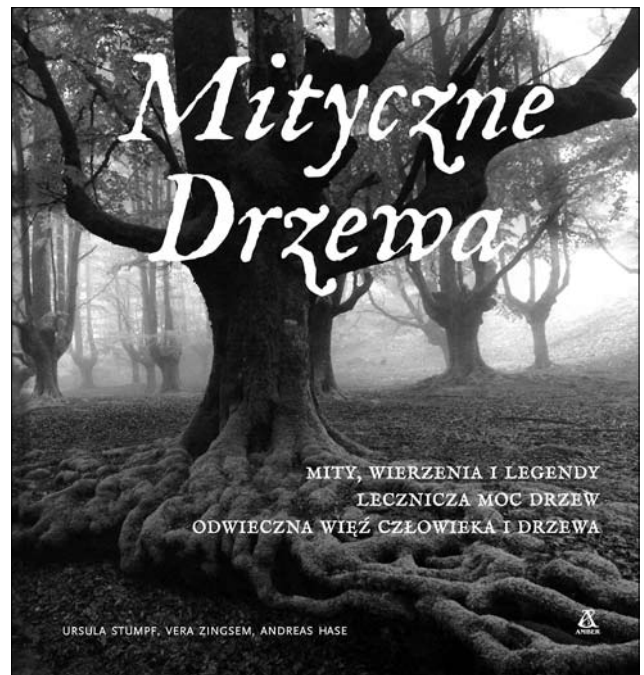
Уляна МОВНА

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9763-2455>
доктор історичних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник,
Інститут народознавства НАН України,
відділ історичної етнології,
пр. Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: movlana@ukr.net

**Ursula Stumpf, Vera Zingsem, Andreas
Hase. Mityczne drzewa. Mity, wierzenia
i legendy. Lecznicza moc drzew.
Odwieczna więź człowieka i drzewa.
Warszawa: Amber, 2018. 228 s.**

Нещодавно на польському видавничому ринку з'явилося популярне, але надзвичайно пізнавальне не лише для широкого загалу, а й зацікавленої дослідницької, зокрема етнологічної аудиторії, видання німецьких авторів У. Штумпф, В. Зінгсем та А. Газе «Міфічні дерева», що побачило світ у варшавському видавництві «Амбер». Творчі напрацювання авторського колективу цього непересічного культурологічного проєкту підсилили зусилля колективу перекладачів і фотомайстрів, що зумів донести до читачів повноцінний автентичний текст, смисловий меседж та візуальний ряд.

Основному фактологічному викладу передуює вступ «Дерева — дари богів», де на матеріалі низки давніх та сучасних етнічних традицій обґрунтовується символічне призначення дерева — єднати небо й землю. Книжка структурована на 13 підрозділів, які проєктуються на основні породи дерев, що несуть неабияке міфологічне навантаження, а їх найменування (з обов'язковими латинськими відповідниками) концентрують у собі базові сенсові акценти кожного з обраних дерев: «**Береза** (*Betula spec.*). *Подолати усі перешкоди*»; «**Бук** (*Fagus sylvatica*). *Запевнити духовну і тілесну поживу*»; «**Тис** (*Taxus baccata*). *Перемогти життя і смерть*»; «**Бузок** (*Sambucus nigra*). *Ставити попереду силу змін*»; «**Дуб** (*Quercus robur*). *Дбати про творчу силу, мудрість та справедливість*»; «**Яблуня** (*Malus spec.*). *Непоказна цілителька біля нас*»; «**Ясень** (*Fraxinus excelsior*). *Віднайти*

дорогу з глибин до найвищих вершин»; «**Ліщина** (*Corylus avellana*). Жити легко, охороняючи і заслоняючи»; «**Липа** (*Tilia*). Випромінювати радість та красу»; «**Вільха** (*Alnus spec.*). Вирішувати суперечності»; «**Сосна** (*Pinus spec.*). Прагнути до тиші та нового»; «**Ялина і ялиця** (*Picea abies, Abies alba*). Еманувати чистоту і силу»; «**Верба** (*Salix spec.*). Зростати в плині вічного життя».

Усі підрозділи щедро ілюстрованого видання побудовані за наступною тематичною схемою: істота і характер дерева, стисла ботанічна характеристика, господарське застосування, лікувальні властивос-

ті, загальноєвропейські міфи, легенди та вірування, пов'язані з історією його існування.

Історична мандрівка у світ дерев завершується підсумковими роздумами про їхнє значення для майбутнього, важливість охорони лісів, озеленення урбаністичних просторів, дбайливого і раціонального використання сили Землі й повернення людини до матері-природи. Задля удосконалення і конденсації репрезентованого контенту автори підготували індекс рецептур та застосування продуктів рослинного походження — напоїв, страв, косметики, лікувальних середників, а також перелік згаданих міфологічних і літературних персонажів й цитованих видань.